Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1972 чыл
НОЯБРЬ
26
ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 279 (9047).
Өртээ 2 көп.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИНДЕ

РУДА ЧИГ-ЭДИН КОМПЛЕКСТИГ АЖЫГЛААР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ БЕДИК КӨРГҮЗҮГЛЕРНИ ЧЕДИП АЛЫРЫНЧЕ КОЛЛЕКТИВТЕРНИ МОБИЛИЗАСТААР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ УСТЬ-КАМЕНОГОРСКИНИҢ КОРГУЛЧУН-ЦИНК БОЛГАШ БАЛХАШТЫҢ ДАГ-МЕТАЛЛУРГИЯ КОМБИНАТТАРЫНЫҢ ПАРТИЯ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРЫНЫҢ АЖЫЛЫНЫҢ ДУГАЙЫНДА

Руда чиг-эдин комплекстиг ажыглаар талазы-биле Усть-Каменогорскиниң коргулчун-цинк болгаш Балхаштың даг-металлургия комбинаттарының партия организацияларының ажылының дугайында айтырыгны СЭКП Төп Комитеди көрген. СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин удуртулга болдургаш, ол бүдүрүлгелерниң партия организациялары өңнүг металлдарны бүдүрерин көвүдедиринге курлавырларны калбартырының болгаш бүдүрүп үндүрүп турар продукцияның чаңгыс чижек хемчээлинге чарыгдалдарны кызырарының эң чугула чүүлү болур руда чиг-эдин улам долу болгаш комплекстиг ажыглаарынче коллективтерни мобилизастаар талазы-биле дыка улуг ажылды чорудуп, ажылчы чоннарны коммунистиг ёзуга кижизидер, оларның чогаадыкчы инициативазын бедидер талазы-биле практиктиг хемчеглерни чүткүлдүг боттандырып, ажылчыннарның, инженер-техниктиг ажылдакчыларның болгаш албан-хаакчыларның техниктиг өөредилгезиниң база экономиктиг билииниң айтырыгларынче үргүлчү кичээнгей салып турар деп хүлээп алдынган доктаалда демдеглээн. Чиг-этти болгаш материалдарны чөп ажыглаар, продукцияның шынарын бедидер болгаш бот-үнезин чиигедир, ССР Эвилелиниң тургустунганының 50 чылынга алдар кылдыр алдынган хүлээлгелерни күүседир, тоску беш чыл планының онаалгаларын ажыр күүседир дээш социалистиг чарышты профэвилел болгаш комсомол организациялары-биле кады партия организациялары коллективтерде калбаа-биле нептередип турар.

Эртем-шинчилел болгаш төлевилел институттарының ажылдакчылары-биле сырый демниг ажылдап тургаш, бо комбинаттар руда чиг-эдин казып тывarының болгаш сайзырады ажылдап кылырының техниказын база технологиязын сайзырангайжыдарының перспективтиг пландарын ажылдап кылган. Ажыл-агыйжы ажыл-чорудулганы контрольдаар эргени ажыглавышаан, партия организациялары бүдүрүлгелерниң бүдүрүлге ажыл-херектеринче ханылап, дааскан ажыл-херек дээш кадрларның харыысалгазын бедидип, коллективтерниң мурнунда турар сорулгаларны чедиишкинниг шиитпирлээрин чедип ап турар.

Оон түңнелинде Усть-Каменогорскиниң болгаш Балхаштың комбинаттарында рудалардан болгаш концентраттардан металлдарны база ажыктыг чүүлдерни үндүрүп алырының аргазын дыка бедиткен. Олар бо көргүзүглер талазы-биле адырда кол черни ээлеп турар. Чецинк болгаш коргулчун-биле чергелештир чиг-эттен ажыктыг өске-даа казымалдарны ап, бараанныг продукцияның ниити хемчээлиниң барык дөрттүн бир кезиин оларны сайгарганындан киирип ап турар. Ол чорук Балхаш комбинадының бүгү арыг орулгазының үштүң бир кезээ хирезин, а Усть-Каменогорск комбинадының бүгү арыг орулгазының дең кезээнден хөйүн хандырып турар. Руда чиг-эдин долу ажыглаар талазы-биле хемчеглерни боттандырып тургаш безин Усть-Каменогорскиниң болгаш Балхаштың металлургтары амгы беш чылдың бүдүн чартык чылында 100 миллион ажыг рубльдиң эдеринчи продукциязын немей бүдүрген. Чиг-этти комплекстиг ажылдап кылыры болгаш бүдүрүлгеден артыкталып үнген чүүлдерни утилизастаары үлетпүрнүң октаан чүүлдери-биле долгандыр турар чүүлдерниң бокталырын болдурбазынга база дыка улуг идиглиг болуп турар, ол чорук социал улуг ужур-дузалыг.

Чиг-этти чөп ажыглаар, бүдүрүлгениң техниказын болгаш технологиязын сайзырангайжыдар дээш демиселди калбарткаш, комбинаттарның коллективтери беш чыл планының онаалдаларын чедиишкинниг күүседип, экономиктиг бедик көргүзүглерни чедип ап турар. Усть-Каменогорск комбинадында күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү металлургия заводтарының талазы-биле адырда ортумак хемчээлден 1.5 катап, а Балхашта — руда арыглаарының талазы-биле барык 2 катап ажып турар. Бо бүдүрүлгелер беш чылдың эгезинден бээр бедик орулгалыг ажылдап турар.

Ынчалзажок Усть-Каменогорск болгаш Балхаш комбинаттарында ам-даа кылып болур чүүлдер талазы-биле база бүдүрүлге ажылдарын автоматчыдар болгаш механизастаар талазы-биле бар аргаларны амдаа долу хемчээлге ажыглавайн турар деп, доктаалда демдеглээн.

Руда чиг-эдин комплекстиг ажыглаар болгаш оон күсели-биле бүдүрүлгениң ажыктыын бедидер талазы-биле бедик көргүзүглерни чедип алырынче коллективтерни мобилизастаар талазы-биле Усть-Каменогорскиниң коргулчун-цинк болгаш Балхаштың даг-металлургия комбинаттарының партия организацияларының ажылының дуржулгазын СЭКП Төп Комитеди чүүлдүг деп көрген.

Бо ажыл-херекке бар курлавырларны болгаш аргаларны бүгү хемчег-биле ажыглаарынче оңза кичээнгейни салып тургаш, руда чиг-эдин комплекстиг сайзырады ажылдаарын улам ыңай экижидер талазы-биле ажылды моон соңгаар-даа чорударын комбинаттарның партия болгаш профэвилел организацияларынга, ажыл-агый удуртукчуларынга даасан. Коллективтерниң социал хөгжүлдезиниң айтырыгларын чүткүлдүг шиитпирлээр, ажылчы чоннарның күш-ажылының, амыдыралының чуртталгазының байдалдарын болгаш культурлуг дыштанылгазын организастаарын үргүлчү экижидер, оларның ниити эртем-билиг деңнелин болгаш тускай билиглерин бедидер, ажылчыннарның, инженер-техниктиг ажылдакчыларның болгаш албан-хаакчыларның чогаадыкчы идепкейин хөгжүдер, бүдүрүлгени эргелеп башкарарынче оларны калбаа-биле хандыкшыдар. Социал хемчеглерни боттандырарын күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүрери, материалдыг болгаш күш-ажыл курлавырларын чөп ажыглаары-биле, коллективтерниң мурнунда турар ажыл-агыйжы сорулгаларны шиитпирлээри-биле сырый холбаштырар.

Организакчы болгаш политиктиг ажылдың, беш чыл планы-биле тодаргайлаттынган онаалдаларны чедиишкинниг шиитпирлээрде коллективтерниң бүдүрүлгечи болгаш хөй-ниити ажыл-чорудулгазынга оон боттуг салдар чедиеринин хевирлерин болгаш аргаларын сайзырангайжыдар талазы-биле Усть-Каменогорск болгаш Балхаш комбинаттарының партия организацияларынга үргүлчү дузалаарын Казахстанның Компартиязының Чөөн-Казахстан болгаш Караганда обкомнарынга дааскан.

Металлдарның, сераның болгаш ажыктыг өске-даа казымалдарның чидириин кызырар талазы-биле ажылдар өңнүг металлургияның дыка хөй бүдүрүлгелеринде долу хемчээлде чорбайн турар, рудаларны арыглаарынга болгаш концентраттарны сайзырады ажылдаарынга бедик көргүзүглерни чедип алган мурнакчы бүдүрүлгелерниң дуржулгазын кошкак ажыглап турар деп, доктаалда демдеглээн. Руда чиг-эдин ажыглап турарында четпестерни чайладырын, ол эң чугула сорулганы шиитпирлээрде бүдүрүлгелерниң, эртем-шинчилел болгаш төлевилел организацияларының удуртукчуларынга негелдени бедидерин ССРЭ-ниң Өңнүг металлургия министерствозунуң коллегиязынга даандырган.

Усть-Каменогорск болгаш Балхаш комбинаттарының коллективтериниң ажылының дуржулгазын түңнээрин, адырның өске бүдүрүлгелеринге ону калбаа-биле ажыглаарын ССРЭ-ниң Өңнүг металлургия министерствозунга болгаш металлургия үлетпүрүнүң ажылчыннарының профэвилелиниң ТК-зынга дааскан.

Чагыргазында турар бүдүрүлгелерге чиг-эт курлавырларын ажыглаарын экижидерин, эртем шинчилелдериниң, конструктор болгаш төлевилел ажылдаашкыннарының деңнелин бедидерин, сайзырангай технологтуг ажылдарны бүдүрүлгеге нептередирин адырлар министерстволарынга СЭКП Төп Комитеди хүлээткен.

Ниитилел бүдүрүлгезиниң ажыктыын бедидериниң чугула чүүлдериниң бирээзи болур чиг-этти чөп ажыглаарынче партия организацияларының, бүдүрүлге коллективтериниң кичээнгейин үргүлчү угландырарын эвилелдешкен республикаларның компартияларының ТК-ларынга, партияның крайкомнарынга, обкомнарынга, хоорkomнарынга болгаш райкомнарынга сүмелээн. Ол ажылга Усть-Каменогорскиниң коргулчун-цинк болгаш Балхаштың даг-металлургия комбинаттарының партия организацияларының дуржулгазын калбаа-биле ажыглаар.

ЧҮРЕКТИҢ ХАНЫЗЫНДАН ӨӨРҮП ЧЕТТИРИИШКИН

Совет Эвилелиниң ажылчы чоннарындан, партия болгаш хөй-ниити организацияларындан, бүдүрүлге, тудуглар, колхозтар, совхозтар болгаш албан черлериниң коллективтериндеп, Арминың болгаш Флоттуң дайынчыларының Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 55 чыл оюн холбаштыр Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң адынга байыр чедирген хөй санныг телеграммалар болгаш чагаалар келген. Ол ышкаш даштыкы чурттарның коммунистиг, национал-демократтыг болгаш чоон социалистиг партиялары, чазактар, күрүнениң, политиктиг болгаш хөй-ниити ажылдакчылары, демократтыг организациялары болгаш тус-тус хамаатылары база байыр чедиргеннер. Ол төөгүлүг хүннү холбаштыр ол байырлыг чагааларда Октябрьның төрээн чуртунга эки чүүлдерни күзээнин илереткен.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының удуртулгазы-биле совет улустуң коммунистиг тургузуушкунга чедип алган чедиишкиннерин даштыкы өнүүктер боттарының чагааларында бедии-биле үнелээннер. СЭКП-ниң XXIV съездизиниң хүлээп алганы делегей политиказының дээштиг фактору апарган тайбыңның төөгүлүг программазын быжыы-биле, чайгылыш чок боттандырып чорудары делегейниң дүшкүүрлүг чоруун чавырылдырарынга, аңгы-аңгы ниитилел тургузуглуг чурттарның тайбың кожа-хелбээ догуннаарының ленинчи принциптерин моон соңгаарда херек кырынга боттандырарынга, тайбың болгаш социал дептилге дээш демисежип турар дештилгелиг бүгү күштерниң улам сырый каттыжарынга шиитпирлии-биле идиглиг боор турарын байырлыг чагааларда онзалап демдеглээн.

ССРЭ-ниң бүгү ажылчы чоннарынга, партия, совет болгаш хөй-ниити организацияларынга, бүдүрүлге болгаш албан черлериниң коллективтеринге, коммунистиг, национал-демократтыг болгаш чоон социалистиг партияларга, чазактарга, күрүне, политиктиг болгаш хөй-ниити ажылдакчыларынга, демократтыг организацияларга, даштыкы бүгү өнүүктерге СЭКП-ниң Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели совет улуска, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязынга болгаш ССРЭ-ниң чазаанга изиг байыр чедирип, эки чүүлдерни күзээни дээш чүректиң ханызындан өөрүп четтиргенин илергейлеп тур.

СЭКП
ТӨП КОМИТЕДИ

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ
СОВЕДИНИҢ
ПРЕЗИДИУМУ

ССРЭ-НИҢ
МИНИСТРЛЕР
ЧӨВҮЛЕЛИ

КРЕМЛЬГЕ БОЛГАН УЖУРАЖЫЫШКЫН

Ноябрь 24-те Кремльге СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгинниң ЙУДР-ниң Президент Чөвүлелиниң Даргазы, Национал фронтунуң Төп Комитединиң Чиңгине секретарының оралакчызы Салем Рубейя Али-биле ужуражыышкыны болган. Хүндүткелдиг, эп-найыралчы байдалга бооп эрткен беседа үезинде совет-йемен талаларының харылзааларынга болгаш ССРЭ-ге база ЙУДР-ге хамаарышкан делегей айтырыгларын шиитпирлээринге-даа кады ажылдажылгазын улам калбартырынче чүткүлдүүн талалар илереткен. ЙУДР-ниң партия-чазак төлээлериниң Совет Эвилелинге ийи чурттуң эрге-ажыктарынга болгаш тайбыңны быжыглаарының херээнге дугжуп турар аян-чоруунга сеткил ханышкынын база илергейлээннер.

МОСКВАДАН ЧОРУПКАН

Президент Чөвүлелиниң Даргазы, Йемен Улус Демократтыг Республиканың Национал фронтузунуң ТК-зының Чиңгине секретарының оралакчызы Салем Рубейя Али баштадыр Йемен Улус Демократтыг Республиканың партия-чазак төлээлери СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш Совет чазактың чалааның ёзугаар Совет Эвилелинге аян-чоруун доoскаш, дүүн Москвадан чорупкан.

ЧУРУКЧУЛАР СЪЕЗДИЗИ ДООЗУЛГАН

Ноябрь 24-те Москвага Россия Федерациязының чурукчуларының үшкү съездизи ажылын дооскан.

Ооң түңнел хуралынга РСФСР-ниң Чурукчуларының дөрткү съездизинге делегаттарның соңгулдазының түңнелдерин чарлаан. Эвилелдиң баштаар чериниң составынга 131 кижини соңгаан. Ревизия комиссиязын база соңгаан.

РСФСР-ниң бүгү крайларының, областарының болгаш автономнуг республикаларының чогаадыкчы организацияларының төлээлекчилери СЭКП Төп Комитединге байырлыг чагааны улуг кедурлүүшкүн-биле хүлээп алганнар.

Ол-ла хүн РСФСР-ниң Чурукчулар эвилелиниң баштаар чериниң бирги пленуму бооп эрткен. Аңаа секретариатты соңгаан. РСФСР-ниң Чурукчулар эвилелиниң баштаар чериниң даргазы Г. М. Коржев, бирги секретары — П. П. Оссовский болган.

(СЭТА).

РСФСР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИН ЧЫЫЛДЫРАР ДУГАЙЫНДА

РСФСР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң доктаадыры болза:

Россияның Совет Федеративтиг Социалистиг Республиказының Дээди Совединиң сески чыыжының дөрткү сессиязын 1972 чылдың декабрь 25-те Москва хоорайга чыылдырар.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы
М. ЯСНОВ.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары
Х. НЕШКОВ.

Москва, 1972 чылдың ноябрь 24.

КРАСНОЯРСКИДЕ КҮРҮНЕНИҢ БАШКЫ ИНСТИТУДУН ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ХҮНДҮЛЕЛ БИЖИИ-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Совет Тываның школаларынга башкы кадрларны белеткээринге ачы-хавыяазы болгаш тургустунгандан бээр 40 чыл болганы-биле холбаштыр Красноярскиде күрүнениң башкы институдун Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаңнаар.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Б. ДОЛЧАҢМАА.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары К. БУДУК-ООЛ.

Кызыл хоорай,
1972 чылдың ноябрь 24.

Воронежчилерде

ВОРОНЕЖ областың үлетпүр черлериниң ажылдакчылары ССРЭ-ниң бежен чыл оюнга алдар кылдыр кылыгларының шынарын экижидер талазы-биле социалистиг хүлээлгезин күүседипкен. Үлетпүр продукциязының 22 хевирлеринге күрүнениң шынар демдээн хуусаазындан эрте тыпсыр деп шиитпирлээн.

Воронежчилер «Чуртка чүгле тергиин шынарлыг машина дүгүйларын бээр!» — деп, лозунну салганнар.

(СЭТА).

Көдээниң бот-тывынгыр уран чүүл көрүлдези чоруп тур

ЧОННУҢ ЭГЭЭРТИНМЕС УРАН МЕРГЕЖИЛИ

Хөгжүм-шии театрының залын көрүкчүлер база катап чык долдур олурупкан. Республика көрүлдезиниң үшкү хүнү. Ол хүнгү көргүзүгнү меңги баштыг Мөңгүн-Тайганың уран талантылыглары эгеледи. Ниити ыр бөлүү «Кайгамчыктыг интернационал» болгаш Александровтуң «Төрээн чуртувустуң сүлдези» деп ырларны күүсеткен.

Калбак делгем чуртувустуң улустарының акы-дуңма найыралын, аас-кежиин, өөрүшкүзүн алгап мактап, аян туткан көргүзүглерни сценадан удаа-дараа көрүп ор бис.

Мөңгүн-тайгажыларының концертинде бир онзагай чүүл — киржикчилериниң аразында хойжулар, чолаачылар болгаш көдээ ажыл-агыйның специалистериниң колдап киргени болур. Ырак-узак көдээ черниң ёзулуг талантылыг бөдүүн ишчилери хөйге аян тутканы мактаксанчыг. Ооң тодаргай чижээ «Малчын» колхозтуң хойжузу Самбыр-оол Доржунуң каргыраазы күүсеткени, «Мөген-Бүрен» колхозтуң хойжузу Хертек Майзоннуң «Бай-ла Хемчиимни» тааланчыг кылдыр ырлааны болур. Совет көдээниң кижилери ажылдап-даа, чурттап-даа, дыштанып-даа билир деп чүве тодаргай. Хову каргыраазын сеткил-сагыжының ханызындан хостуг, делгем кылдыр салып олурар малчынның соруу быжыг. Өөрүшкүнүң аян ыры ол ССРЭ-ниң алдарлыг улуг юбилейинге бараалгаткан.

Дүнеки дээрде чивеңнежип өжүп-кыпкан улуг-биче сылдыстар дег кылдыр каастанышкан бөлүк кыстар «Сылдыстар» деп танцыны национал аян-биле чогаадыкчы, утка-шынарлыг күүсеткенин жюри комиссиязы-даа мактап турар. Моон соңгаар ук танцыны улам сайзырадыры чугула. Индейжилерниң танцызын тургускаш, ук коллектив база бир дидим базымны кылганы чугаажок. Көрүкчүлер ону онзагай сонуургал-биле хүлээп алган.

Мөңгүн-Тайганың мөңге доштарындан аас-кежиктиг чуртталганың аялгалары база катап куттула берген дег болду. Хомусчуларның болгаш сыгытчыларның ийи аңгы ансамбли көрүкчүлерге аян туткан. Эрткен чылгы көрүлдеге эккеп турган эвээш кижи киржикчилиг номерин бүдүн ансамбль чедир тургусканы улуг чедиишкин.

«Малчын» колхозта тудугжу Саая Соскалдайның «Адыг» деп уран номчулгазы база эки деп үнелеткен. Шүлүк номчукчузу Раиса Доңдуп-оол Сергей Островойнуң «Ава» деп шүлүглелинден үзүндүнү ужур-утказынга чоок, дээштиг номчааны көрүкчүлерни кайгаткан.

Тываның бир ырак булуңнарының бирээзи Мөңгүн-Тайга район уран чүүл көрүлдезинге белеткелдиг бодуун күжү-биле эки чоруткан деп чүве тодаргай. Үн талазы-биле чедир ажылдаттынмаан чамдык күселдер ылаңгыя ыры ансамбльдеринде бар болганын жюри комиссиязы айтып турар. Чогаалчы Салчак Молдурганың сөзүнге башкы Сотпа Чапайның тургусканы «Найыралдың хөглээшкини» деп литература-музыкалыг көргүзүг-биле концерт доозулган.

Чапсар соонда нөжеге база катап ажыттынган. Совет Эвилелиниң картазы, ында 50 деп санны улгаттыр бижиш каан. Р. Кенденбильдиң «Найыралдың ыры» база «Бистиң сүлдевис» деп ырларны эрзинчилер эки шынарлыг күүсеткен.

Күчүлүг Улуг-Хемниң чалгыглары сагышка кирер ээлдек чараш шимчээшкинниг «Улуг-Хемниң чалгыглары» деп танцыны көрүкчүлер адыш часкаашкыннары-биле уткаан. «Чаа орук» колхозтуң саанчызы Сагаан Ак-кыс уругларының танцызын ыры-биле үдээн. Эрзинниң бот-тывынгыр артистериниң республика көрүлдезинге киирген номерлеринде көрүкчүлерниң болгаш жюри комиссиязының эки үнелелин алган көргүзүглер эвээш эвес. Бо коллективтиң танцылары черле багай эвес. Ылаңгыя «Аът чарылап демдеглээр апаар. Танжы» деп тыва танцыны онзапыларның хеп-сыны таарымчалыг. Эрзинниң бот-тывынгыр артистериниң күүселделеринде ийи, үш болгаш дөрт кижи күүседип турар ырлар хөй кирген. «Азербайджан ырны» Зина Сырат биле Валентина Бадыйның күүсеткени кончуг эки. М. Конгарның «Танкист» деп шүлүктү номчааны, Н. Сакты-Сюрюннуң «Коңгулуурлар» деп моод ырызы база эки номерлерниң санынга кирер.

Түңнел көргүзүгнү жюри комиссиязы кончуг эки деп санап турар. Чамдык районнар маңаа хөлүн эртир узун, хөй кижи киржикчилиг номерлер шилип алганы даштындан көөрге көрүштүг ышкаш сагындырза-даа, чогуур идеяны ажыдып шыдавайн баргылаан. А эрзинчилерниң «Чайлагда танцы» деп түңнел көргүзүү идейлиг утка-шынар, күүселде талазы-биле эки үнелелге четкен.

Б. ДИРЧИН.

ЧУРУКТА: (солагай таладан оң талаже) Каа-Хемниң бот-тывынгыр артистери Арапташ Болат-оол биле Урана Сөрээдар «Кызылым сен» деп ырны күүседип тур. Үделгеде—Александр Самойленко. Оң талакы чурукта: Бай-Тайганың бот-тывынгыр уран чүүл киржикчилери.

С. ФЕОКТИСТОВТУҢ фотолары.

ЮБИЛЕЙГЕ ШАЛЫПЧЫ ИШ

ДОНЕЦК. Донецкиниң демир-орук коллективи ССРЭ-ниң тургустунганындан бээр 50 чылынга алдар болдурган хүлээлгезиниң эң кол көргүзүүн күүседипкен. Локомотив бригадалары чеден муң аар деңзилиг поездилерни чорудуп, 25 миллион тонна хөмүр-дашты, демирни, машиналарны болгаш өске-даа продукцияны пландан ажыр сөөрткен.

«Иловайское» деп депода электровоз машинизи Валентин Евгеньевич Дегтяровтуң саналын ёзугаар ол демир-орук шугумунда локомотивтиң бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаары болгаш чүък поездилериниң шимчээшкинин улам дүргедедири дээш социалистиг чарыш калбарган.

Донецкиниң демир-орук коллективиниң электровоз болгаш тепловоз деполарында мурнакчы дуржулганың 50 ажыг школаларын база органивастаап турган. Оларга 350 аныяк машинистер чүък составтарының шимчээшкинин улам дүргедедириниң дуржулгазын өөренип турганнар.

В. Е. Дегтяровтуң ажылының дуржулгазының дугайында тускай дептержигешти эртем-техниктиг информацияның болгаш пропаганданың орук төвү парлап үндүрген.

Ол бүгүнүң түңнелинде Донецкиниң демир-орук шугумунуң локомотив бригадалары экономика-техниктиг көргүзүглерни дыка экижиткен. Ынчангаш бо чылын сөөртүр состав бүрүзүнүң деңзиин эрткен чылдыындан бежен тоннага ажыр болгаш локомотивтиң бүдүрүкчүлүү база улгаткан.

Чарыш электровозтарның камналгалыг ажылдаарынга база улуг салдарлыг болган: машинистерниң чыл эгезинден бээр камнап алган энергиязы-биле Донецкиниң демир-орук шугумунуң электровоз бригадалары шуптузу дөрт хонук иштинде соксаал чок ажылдап болур хире хөй бооп турар.

(СЭТА).

ДҮҮН КЫЗЫЛГА

ССРЭ-ниң 50 чылынга болгаш Күрүнениң Кызылда башкы институдунуң 20 чыл оюнга тураскааткан эртем-теоретиктиг конференция дүүн болган. Тываның дээди өөредилге чери — башкы институдунуң 20 чылдыг дугайында илеткелди институттуң ректору, педагогика эртемнериниң кандидады Х. С. Адыын-оол кылган.

Физика, математика, педагогика, тыва дыл, орус дыл, литература, биология, фольклор болгаш этнография база марксизм-ленинизмниң тус-тус секцияларынга лекциялар база болгулаан. Аңгы-аңгы эртемнер болгаш темалар аайы-биле сезен ажыг илеткелди болгаш дыңнадыгларны студентилерниң эртем-ниитилелиниң кежигүннери боттарының шинчилелдеринге үндезилээш, дуржулгалыг башкыларның удурталгазы-биле белеткээн.

ПОЛИТӨӨРЕДИЛГЕНИҢ ДЭЭШТИИ— ОРГАНИЗАСТЫГ ЧОРУКТА

СЭКП Тыва обкомунуң XI пленумунуң шиитпирин—амыдыралга

Өөредилгеге партийжи удуртулга

Коммунистерниң марксисчи-ленинчи өөредилгезин бедик деңнелге тургузар, ооң идей-политиктиг ужур-дузазын улам экижидер дугайында хемчеглерни бистиң партиявыс доктаамал кичээнгейге ап келген. Массаларны коммунистиг идеалдарга кижизидеринге, оларның политиктиг болгаш күш-ажылчы идепкейин көдүреринге партийжи өөредилге улуг ужур-дузалыг болуп турар.

Бистиң совхозта партия комитеди болгаш партия эге организациялары чаа өөредилге чылында коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң күзелин өөренип көргеш, база оларның эртем-билииниң деңнелин, назы-харының байдалын барымдаалап тургаш, партия өөредилгезиниң янзы-бүрү хевирлеринче хаара туткан.

Кайда-ла партия организациязы коммунистерниң марксисчи-ленинчи өөредилгезинче кичээнгейни доктаамал күштелдирип, оларның политөөредилгезиниң дугайын партия хуралдарынга доктаамал чугаалажып, аңаа партийжи удуртулганы күштелдирип турар болдур, ында бо талазы-биле ажыл эки тургустунган турар ужурлуг.

Коммунистерниң нийти хуралынга политөөредилгениң эртип турар байдалын чугаалажып, пропагандист кадрларга арга-сүмелерин үргүлчү берип турар партия организациялары бисте бар. Арыскан салбырында партия организациязы (секретары Петр Чолдак-оол) эрткен өөредилге чылында марксизм-ленинизмниң үндезиннерин өөренир политшколаның түңнел кичээлдерин пропагандистерниң чедиишкинниг эрттиреринге улуг дузаны чедирген. Ол политшколаларның пропагандистери Оюн Майын-оол, Мижит Хүргүлек олар кичээлдерни эки белеткелдиг чорудуп, дыңнакчыларга быжыг билигни бээр дээш кызымаккай ажылдап, партийжи даалгаларын ак сеткилдиг күүседип келгеннер.

Чедиишкиннерден аңгыда, эрткен өөредилге чылында партияның, комсомолдуң политөөредилгелеринге чамдык четпестер база тургулаан. Чижээ, совхозтуң төвүнде болгаш Иштии-Хемде партия организациялары (секретарьлары Дары-Сүрүн Торлук, Шаравии Кара-оол) партия, комсомол өөредилгелеринге партийжи удуртулганы кошкадып, практиктиг дузаны четпес көргүзүп келгениниң түңнелинде, чамдык политшколалар чылдагаан чок черге хөй кичээлдерни үзүп, өөрензе чогуур программаларын күүседип шыдаваан. Эрткен өөредилге чылында партияның политөөредилгелеринге тургулаан ол четпестерни өөренип көргеш, ону бо чаа өөредилге чылында болдурбас дээш коммунистерниң нийти болгаш парткомнуң хуралдарынга чугаалажып көрген. Аңаа политиктиг өөредилгеде четпестерни чайладыр сорулга-биле тодаргай хемчеглерни ап чоруткулаан.

1972—1973 өөредилге чылында бисте партияның политиктиг сес школалары ажылдап турар. Ылаңгыя марксизм-ленинизмниң үндезиннерин өөренир 5 политшкола программаларын уламчылавышаан. Ол ышкаш эртемниг коммунизмни өөренир 2 политшкола база бир теоретиктиг семинар ажылын организастыг эгелээн. Партияның ол политиктиг школаларында ниитизи-биле 134 кижи хаара туттунган, ооң иштинде коммунистер 80, комсомолчулар 17, активчилер — 37 кижи болуп турар. Совхозта бүгү коммунистерниң 81 хуузу политиктиг өөредилгелерниң янзы-бүрү хевирлеринде билиг-мергежилин бедидип турарлар.

Комсомолчу-аныяктарның 3 политшколазы өөредилгезин чедиишкинниг чорудуп турар. Ында 75 кижи бар. Ол ышкаш кежээки школаның 5-тен 11 класстарында 131 кижи сес чыл болгаш ортумак эртемни чедип алыр дээш бо хүннерде кичээл шагын үспейн өөренип турарлар.

«Ажылчы чоннарның экономиктиг өөредилгезин экижидер дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалынга үндезилээш, бо чылын 2 сүт-бараан фермаларында коммунистиг күш-ажылдың школаларын тургускан бис. Ында 42 кижи өөренип турар, а 2 хойжу бригадаларда экономиктиг билиглерниң үндезиннерин өөренир школаларны база тургускан. Олче 47 кижи хаара туттунган.

Чаа өөредилге чылында ол школаларга ажылдаары-биле пропагандистерни шилип алыр болгаш оларны таарыштыр тургузар талазы-биле партком чамдык практиктиг хемчеглерни баш удур ап чоруткан. Амгы үеде бистиң совхозта 11 пропагандист ажылдап турар. Олар 2 чылдан 11 чыл чедир стажтыг.

Чаа өөредилге чылында совхоз төвүнде, Арысканда марксизм-ленинизмниң үндезиннерин өөренир политшколалар болгаш совхозта комсомолдуң политшколазы бо хүннерде эки ажылдап, организастыг чоруун көргүзүп турар. Ында ажылдап турар пропагандистер кичээлдерни эрттирип каары-биле өйлешпейн, а харын-даа кичээлдерге дыңнакчыларның организастыг келиринге боттарының улуг салдарын чедирип келген. Ол ышкаш совхозта тургустунган 27 агитквартирада хамааржып турар кижилер партияның XXIV съездизиниң материалдарын, шиитпирлерин база өөренип турарлар. Ырак-узак фермаларда болгаш бригадаларда өөредилгеже хаара туттунмаан малчыннарга тайылбыр-массалыг ажылдарны чорудары-биле политинформаторларны быжыглаан бис. Ол политинформаторлар — башкылар, эмчилер болгаш көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери-дир.

Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң политиктиг өөредилгезинге партийжи удуртулганы улам күштелдирип тургаш, политөөредилгени дээштиг чорудар дээш ам-даа чугула хемчеглерни ап чорудар бис.

Н. КЫЛЫН-ООЛ,

Улуг-Хемде «ҮТКА 25 чылы» совхозта партком секретары.

Партия активиниң школазы

Партия организацияларының дайынчы арга-шинээзин бедидип, оларның чон-биле харылзаазын улам быжыглаар сорулга-биле СЭКП-ниң Эрзин райкому партия активиниң өөредилгезинче улуг кичээнгейни салып келген.

СЭКП райкомунуң чанында партия активиниң школазы 1972—1973 өөредилге чылының бирги организастыг кичээлин эрттирген, аңаа партия эге организацияларының секретарьларын, оларның оралакчыларын, фермаларда болгаш хойжу бригадаларда партия бөлүктериниң удуртукчуларын база СЭКП райкомунуң бюродан бадылаан активтерин келдирткен.

Чоннуң ортузунга партийжи-организастыг, партийжи-политиктиг ажылдарны районнуң партия организацияларының чорудуп турарының, ССРЭ-ниң 50 чыл оюнга чедиишкинниг ужуражыр дугайында, партия документилериниң солуурунга белеткел ажылдарын Красноярск крайның чамдык партия организацияларында боттандырып турарының практиказының дугайында лекцияларны партактивтиң школазының дыңнакчыларынга СЭКП райкомунуң харысалгалыг ажылдакчылары аңаа номчуп таныштырган.

Партия активиниң школазын организастааны районнуң культура тургузуушкунунга, ажыл-агыйны эргелеп башкарарынга улуг рольдуг болуп келген. Ылаңгыя дыңнакчылар масса чоннуң ортузунга политиктиг ажылдың айтырыгларын сайгарып көрүп, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң дугайында делгереңгей билигни оон ап келгеннер.

Кичээлдерни мурнунда чылдарда ышкаш чүгле СЭКП райкомунуң чанынга эвес, а тус-тус колхозтарда партия эге организацияларынга база эрттирер деп шиитпирлээн. Партия эге организациялар секретарьлары боттарының дуржулгазын өөрүнге таныштырар.

СЭКП райкому партия эге организацияларының секретарьларынга негелдени күштелдирип, өөредилге дугайында ажылын бюроларга дыңнап, болуп эрткен кичээлдерниң түңнелдерин үндүрүп, ону доктаамал контрольдап турар.

А. АРАКЧАА.

Хөйнү билип ап турар бис

СЭКП Эрзин райкому чамдык бюро кежигүннериниң, партия эге организация секретарьларының, оларның оралакчыларының политиктиг өөредилгезин элээн каш чыл улаштыр эки организастап келген. Бо өөредилгеге беш чыл дургузунда доктаамал киржип келдим. Ооң бо өөредилге чылында болган ээлчеглиг кичээлинге база киржип, оон хөйнү билип алдым.

Партия активиниң ээлчеглиг өөредилгезиниң сөөлгү чылдарда доктаамал киржикчизи болганымда, ооң кижиге кайы хире ажыктыын кысказы-биле бижип көрейн.

Беш чыл бурунгаар партия эге организациязының секретарынга соңгуттум. Бо дээрге коммунист эш-өөрүмнүң улуг идегели дээрзин билген мен. Шак ол улуг идегелди ажыл-херек-биле бадыткаар, көргүзер дээш дыка хөй күжениишкинни үндүрдүм. Партия организациязының масса-политиктиг, партийжи-организастыг ажылдарын экижидеринге чамдык эки чүүлдерни политөөредилгени дамчыштыр өөренип, билип алган мен. Чүге дээрге, эки ажылдыг болуп турар партия организацияларының секретарьларының ээлчеглиг өөредилге санында арга-дуржулга солчуушкуну дыңнакчыларга ажыктыг болуп келген. Партия тургузуушкунунуң дугайын, СЭКП-ниң Уставын, Программазын ханы өөренип шиңгээдиринге бо школа эки салдарлыг болган. Ынчангаш райком чанында организастаттынган партия активиниң өөредилгези кадрларны кижизидериниң ёзулуг школазы болуп бар чыдар дээрзин демдеглексеп турар мен.

Политөөредилгениң бо хевири — дыңнакчыларга кончуг ажыктыг. Оон хөйнү билип ап турар бис.

Н. ДАКАА.

Ном—кижиниң өңнүү

Бии-Хем районнуң Өөк суурга ном айын организастаан. Ону «Ном — улуг эртине» деп ат-биле эрттирген. Библиотеканың организастааны ном делгелгези суурнуң чурттакчыларының кичээнгейин хаара туткан. Библиографтыг тайылбырлар оларга чаа номнарда чүнү бижип турарын билип алырынга дузалаан.

Суурнуң бичии номчукчуларынга «Ном — башкы болгаш өннүк» деп темага беседаны организастаан.

Өөк суурга ном айы «Кижиниң амыдыралынга номнуң ажык-дузазы» деп лекция-биле доозулган.

Таңды районнуң Каъкта марксизм-ленинизмниң үндезиннерин өөренир политшкола чаа өөредилге чылында бодунуң ажылын организастыг эгелээн. Ону Каък сес чыл школазының директору ,районнуң дуржулгалыг пропагандистериниң бирээзи Өпеш-оол Дашевич Сат удуртуп турар. Пропагандистиң хүндүлүг болгаш харысалгалыг ажылынга ол 12 чыл ажылдап келген.

Марксизм-ленинизмниң үндезиннерин өөренир политшколада 12 кижи өөренип турар. Бо өөредилге чылы эгелээнден бээр Өпеш-оол Дашевич беш кичээлди эрттирген. Кичээл бүрүзүнге ол баш удур белеткенип, аңаа херегләэр көргүзүг материалдарың хөйү-биле белеткеп алгаш, бодунуң кичээлдерин солун кылдыр эрттирип, дыңнакчыларның кичээнгейин хаара тудуп турар.

Политиктиг билиин бедидип алыр дээш кичээлдерге доктаамал белеткелдиг кээп турар дыңнакчылар ында хөй. Оларга механик Х. Дадар-оол, ферма эргелекчизи О. Төгүс, башкы Х. Чамзы болгаш өскелерни-даа хамаарыштырып болур.

Өпеш-оол Дашевич Сат политшколаның кичээлдерин чогаадыкчы ёзу-биле эрттирип турар.

ЧУРУКТА: пропагандист Ө. Д. САТ.

В. ЧАДАМБА.

Авторнуң фотозу.

Кежээки университет

Кызылда Политиктиг чырыдышкын бажыңы. Маңаа понедельник санында-ла марксизм-ленинизмниң кежээки университединиң дыңнакчылары кичээлдээр өрээлдерин долдур олуруптарлар. Ооң соонда кичээлдер эгелээр.

Бо политиктиг өөредилге чылының төнчүзүнде 1, 2, 3 курстарның дыңнакчыларынга оларның башкылары чыл дургузунда өөренип эрткен эртемнеринге экзаменнерни, зачёттарны, семинарларны, беседалажышкыннарны эрттирерлер. Ынчангаш кежээки университеттиң дыңнакчылары кичээл шагын үспейн, доктаамал кээп, аңаа болган лекцияларны кичээнгейлиг дыңнап, боттарының идепкейлиг чоруун көргүзүп турарлар.

Кежээки университеттиң чамдык дыңнакчыларынга ужурашкаш, олардан сонуургаан айтырыгларымны салган мен. Олар аңаа күзелдиг-биле харыылааннар. Ону моон адаанда бижидим.

В. А. БРЮХАНОВА, даараныглга комбинадының техниктиг контролёру:

— Бо чылын бистиң коллективтиң коммунистери меңээ улуг бүзүрелди көргүзүп мени Совет Эвилелиниң Коммунистиг Партиязының кежигүнүнге кандидат кылдыр хүлээп алган, бо дээрге мээң амыдыралымга улуг өөрүшкү болган.

Коммунист кижи марксизм-ленинизмниң үндезиннери-биле долу чепсегленген турар ужурлуг. Ынчангаш мен кежээки университетте кирип алгаш ,ында өөренип турар мен.

А. В. ШИМЧЕНКО, пиво заводунуң кол механиги.

— Бүдүрүлгениң курлавырларын чөп ажыглаарынга, ооң камналгазын чедип алырынга, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге экономиктиг билиглерниң эргежок чугулазын билгеш, бо университетке өөренип кирдим. Мээң практиктиг ажылымга политиктиг болгаш экономиктиг өөредилге улуг дузаны чедирип турар.

Б. С. САВЫР, Садыг министерствозунда КЭО лабораториязының начальниги.

— Ажылчын корреспондент бистерниң хүлээлгевис садыгның дешпилгелиг аргаларын, ооң мурнакчы арга-дуржулгазын солуннарга, радиодамчыдылгаларга көскүзү-биле чырыдары болур. Мен сөөлгү чылдарда солуннар редакциялары-биле быжыг харылзааны тудуп, ооң арыннарынга чамдык чүүлдерни бижип-даа чоруур болзумза, журналистика эртемниң теориязы-биле бодумну чепсеглеп, марксизм-ленинизмниң өөредиглериниң үндезиннерин ханы өөренир сорулга-биле кежээки университеттиң журналистика факультединиң дыңнакчызы боол, ам сөөлгү курста өөренип турар мен. Өөренгеш хөйнү билип ап-даа келдим.

Р. ЗЫКОВА, «Тыва кодээ тудуг» трезиниң улуг экономизи.

— Мээң чедип алган тускай эртемим — экономист. Моон мурнунда кежээки университеттиң партийжи ажыл-агый факультедин дооскан мен. Журналистиканы улам хандыр билип алыр дээш база идепкейлиг бижикчи болур күзел-биле база катап университеттиң журналистика факультединде өөренип кирдим.

Марксизм-ленинизмниң кежээки университединиң дыңнакчылары өөредилгеге идепкейлиг чоруун көргүзүп, кичээл болур хүннерде доктаамал, организастыг чыглып кээп, политиктиг болгаш экономиктиг өөредилге-биле нийти билиин бедидип ап турарлар.

К. САТ,

Марксизм-ленинизмниң кежээки университединиң дыңнакчызы.

Парторганизацияларда

отчёттар болгаш соңгулдалар

АВАНГАРДЧЫ РОЛЬДУ БЕДИДЕР

Амгы үеде даандырган ажыл-херек дээш коммунистерниң харысалгазын болгаш авангардчы ролюн кажангызындан-даа артык улгаттырып турар. «Найырал» совхозта партком болгаш партия эге организациялары айтырыгның бо талазынче кичээнгейни күштелдирбишаан, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң чугула участоктарынга коммунистерни быжыглаар, таарыштыр тургузар, оларның идепкейин көдүрер талазы-биле чамдык ажылдарны чоруткан. Ол бүгүнү чоокта болган отчёттуг хуралга хандыр сайгарып көрген. Илеткелде болгаш санал-оналдарда чижектер, саннар, фактылар эвээш эвес болган.

Ажыл-агыйның экономиказының кол адыры — мал ажылын хөгжүдеринче, ооң продуктулуун бедидеринче углаңган чамдык хемчеглер алдынып турар. Парткомнуң учёдунда турар бүгү коммунистерниң хөй нуруузу материалдыг чаагай кежикти бүдүреринге идепкейлиг киржип, оларның 44,5 хуузу мал ажылында хаара туттунган. Хойжу бригадаларда, сүт-бараан фермаларында партия бөлүктери ажылдап турар.

Совхозтуң ажылчыннарының болгаш тускай эртемниглериниң күжениишкининиң ачызында ажыл-агый планныг чамдык сорулгаларын күүсеткен. Бо чылдың эрткен айларында күрүнеге сүт, эът садар планнар ажыр күүсеттинген. Кара-Тал сүт-бараан фермазының коллективи бедик көргүзүглерни чедип алгаш, СЭКП райкомунуң, райкүүскомнуң база совхозтуң дирекциязының, парткомнуң болгаш профэвилелдиң ажылчын комитединиң фермалар аразынга шилчиир Кызыл туктары-биле шаңнаткан.

Ажыл-агыйның экономиказын хөгжүдеринге улуг үлүг-хуузун киириштирип, чыл санында бедик көргүзүглерни чедип ап турар мурнакчыларның саны өскенин хуралга демдеглээн. Ындыгларга коммунист хойжулар Седен Моңгуш, Матвей Кызыл-оол, саанчы Саара Ооржак болгаш оон-даа өскелер хамааржыр.

Парткомнуң отчёдундан болгаш коммунистерниң хуралга саналдарындан ап көөрге, ажылда чедир шиитпирлеттинмээн чүүлдер, четпестер база хөй. Партком болгаш эге организациялар амгы үеде эң чугула айтырыг — кыштаглаашкынче кошкак кичээнгей салган. Чамдык малчыннарның кыштагларында үрмек сеп-телгелер амдыгаа чедир кылдынмаан. Фермаларда мал чемгерер черлер четче тургустунмаан. Совхозтуң дирекция чери-даа, партком-даа мал ажылдакчыларының, ооң тускай эртемниглериниң даандырган ажыл-херек дээш харысалгазын болур-чогууру-биле бедидип шыдаваан.

Ону чамдык чижектер-биле бадыткап болур. Ажыл-агый төрүүр чүс баш малга онааштыр чүгле 76 бызааны алган. Малдың өлүр, хораар, самчыгдаттынар чоруу көвүдээн. Чижээ, малчыннар В. Бүрүней 49, Л. Кара-оол 50 баш мал дудагдалдыг болган. Ниитизи-биле өлген, читкен малдың өртээн рубльге шилчидерге ортумаа-биле 140 муң рубль ажып турар. Ооң-биле дыка хөй машина-техниканы садып ап болур-дур.

Бо бүгүнүн чылдагааны ниитиниң малының ажаалдазын болгаш чемгерилгезин чамдык малчыннарның талазындан харысалга чок көрүп турарында база малды кайы хамаан чок самчыгдаар чоруктарда боол турар.

Бо чылын совхозта мал чеми хөй. Ынчалзажок ону кыштагларже чедирерин, тараа саваңын бөлүп пресстээрин организастыг чорутпайн турар. Шаңчы бригадазының шөлдеринде мал чеми тарааларны, саваңны мал чип, төтчеглеп турарындан аңгыда, ону олар таптай базып эгелээн. Кыштагларже мал чеми сөөртүрүнге, малды суггат-биле хандырарынга машина-техника база чедишпейн турар.

Малдың уксаажыдылгазынче база тарып боозадылгазынче чогуур кичээнгей салдынмаан.

Бүдүрүкчү малдарны азырап, ажыглап турары четпес. Ниитиниң мал ажылын хөгжүдеринге чер ажылын сайзырадыры улуг ужур-дузалыг дээрзинче хуралдың киржикчилери улуг кичээнгейни салып, ында четпестерни шыңгыы шүгүмчүлээн.

Коммунистерниң отчёттуг хуралынга санал берген эштер совхозтуң дирекция чери, партком база тускай эртемниглер моон соңгаар өөренип көрзе чогуур айтырыгларже саналдарын угландырган. Кара-Тал салбырында өшкү малдың чыл бүрүде өзүп турарын барымдаалааш, ооң төвүн Улуг-Хем ол чарыынга тускайжыдып, кыргылда пунктузун тургузуп, өшкү малдың бригадазы кылдыр организастаарын, малчыннарның чурттап турар бажыңнарынга хлеб быжырар печкаларны кылырын, мыйыстыг бода малдың кажааларын немей тударын олар саналдап турган.

Совхозта партком, партия эге организациялары даандырган ажыл-херек дээш коммунистерниң харысалгазын бедидип тургаш, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинге оларның авангардчы ролюн моон соңгаар-даа күштелдирерин чедип алырын ол хуралга чугулалап айыткан.

Д. АРАКЧАА.

ОРГАНИЗАКЧЫ АЖЫЛДЫ БЕДИК ДЕҢНЕЛЧЕ

Партбюронуң отчёдун кылган Михаил Бичии-Уруг отчёттуг үениң дургузунда чорутунган ажыл-херекти хандыр анализтеп, колхоз бүдүрүлгезинге коммунистерниң киржилгезиниң авангардчы ролюнуң өскенин тодаргай чугаалаан. «Хадың» колхозта партия организациязының организакчы болгаш политмассалыг ажылы ажыл-агыйның планныг сорулгаларын күүседиринге дээштиг салдарны чедирген. Ооң ачызында колхоз күрүнеге малдан алыр продуктуларын садар планын шуптузун ажыр күүсеткен. Ол ышкаш малдың баш саны өскен. Оон аңгыда күрүнеге тараа садар планы 107 хуу күүсеткен.

Боттарының отчёт-соңгулдалыг хуралынга коммунистер чедир шиитпирлеттинмээн айтырыгларже болгаш моон соңгаар кылза чогуур сорулгаларже кол кичээнгейни угландырган. Мал ажылында улуг четпестер демдеглеттинген. Төрүүр чүс хойга онаштыр 67 хураган алдынган. Мал ажылында коммунистер эвээш. Малдың өлүр, чидер база хораар чоруу эвээжевээн. Сүг-Хемде хойжу бригаданың бригадири Сергей Кунгааның харысалга чок, багай ажылдаанындан ында малдың хорамчазы хөй болган. Чүгле хойжу Шавы Конзаноолдан безин чүс ажыг хой чидип, хораан.

Күрүнеге сүт садар план күүсеттинзе-даа, ооң ниити чылдазы эрткен чылдыңдан оспаан. Партия организациязы, колхоз баштаар чери тускай эртемниглерниң ажылга харысалгазын, идепкейин бедидеринче угланган хемчеглерни албаан. Олар малчыннарның ажыл-херээн ховар сонуургаар, ылаңгыя кол зоотехник И. Семенов фермаларга, бригадаларга шуут барбас» Хойжулар аразында социалистиг чарышты дээштиг кылдыр организаставаан, ооң түңнелдерин үндүрбейн турар.

Парторганизацияның талазындан хөй-нийти организацияларынга удуртулганы кошкатканындан ында комсомол комитеди, улусчу дружина, эш хуузунуң суду, улусчу контроль бөлүү дыка четпес ажылдап турарын коммунистер чидии-биле шүгүмчүлээн. Ажылды чаа бедик деңнелге тургузарын, колхозчулар ортузунга организастыг-даа база политмассалыг-даа хемчеглерни улам күштелдирерин чаа соңгуткан партбюрога хурал хүлээндирген.

С. ДАНГАА.

Бии-Хем район.

Кызыл — Тээли оруунда, Элегес-Аксы суурда, улуг эвес столовая барын эрткен-дүшкен кижилер эки билир. Аңаа чемненири-биле барган кижилер столовая ажылдакчыларының чоңга культурлуг бараан болуп турарынга «четтирдим» дивейн барбас. Бир эвес бүзүревес болзуңарза, ында хомудал-билдириишкин дептерин дилеңер. Силерге ийи ындыг дептер ап бээр. Ооң бирээзин долдур бижээн, а өскезин долдур бижиир четкен. Ол демдеглелдерден чаңгыс-даа хомудал тыппас силер. Чүгле макталдар.

Ам ооң коллективи-биле таныжаалы. Мында шупту тос кижи ажылдап турар. Беш нацияның төлээлекчизи. Коллективти хөй чыл дургузунда орус Нонна Максимовна удуртуп турар. Ээлчег повары украин АЛЕКСАНДРА ТИМОФЕЕВНА-ПОКРОВА маңаа он чыл ажылдаан (үстүнде чурукта). Ыраккы Эстонияның уруу ЛИДИЯ ПЕТРОВНА ВОЙТКЕВИЧ база ол хире үе дургузунда кассирлеп келген (адаанда чурукта). Бурят Елена Васильева биле Саян сыынының артында зырян деп биче улустуң төлээлекчизи Елена Сныткина олар поварларның бүзүрелдиг дузалакчылары.

Бо интернационалчы коллектив эп-найыралдыг, мергежилдиг ажылы-биле чемненикчилерниң макталын чаалап ап, ниитиниң чемненилгезиниң төлептиг ажылдакчылары болуп турар.

О. ИРГИТ.

А. СОКУРОВТУҢ фотозу.

Кышка белен

Шойгу Кыргысович Севекмет Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» колхозунга инек малдап, 15 чыл дургузунда ажылдаан. Ол ажылдың баштайгы чылдарында бызаа ажаакчылап кирген.

1957 чылда ажыл-агыйның девискээринге хар улуг дүшкен, берге кыш болуп эрткен. Ол чылын ооң коданы кыштан мендн ажып, төрүүр 86 инээниң чаш төлүн онча ап, төрээн колхозунга улуг дузаны чедирип, ажылга кызымаккай чоруу дээш шаңнал-макталды алган.

Сөөлгү чылдарда Ш. Севекмет төрүүр 100 башка онаажтыр 86-дан 93 баш чедир бызааны камгалап ап, шудургу ажылдап келген. Төрүүр 100 инектен 90 бызаа алыр деп хүлээлгезин малчын төлептиг күүседип, бедик көргүзүглүг болган.

ССРЭ-ниң 50 чылының байырлалын күш-ажылчы бедик көргүзүглер-биле демдеглээр дээш, Шойгу Кыргысович бодунуң күжү-биле 18 тонна сиген, көк суланы белеткээш кыштаанда чедирип алган. Ол ышкаш кыштаан боду септеп белеткээн. Ылаңгыя 100 баш инек кирер кажааның эжик, соңгаларын чаарткан. Оон аңгыда кыштаанда 50 баш бызаа кирер чаа кажааның тудуунга идепкейлиг киришкен. Мал суггарар 12 оңгача, сиген каап бээр клеткаларны четчири-биле кылган.

Кышка удур Ш. Севекмет 21 тонна өдекти кургадып бөлген. Кыш бүрүзү малчыннарга улуг шылгалда болгай. Шойгу Кыргысович одар-белчиирни амдыгааштан камнап, мал чемин шын чарыгдаар талазы-биле планны тургузуп, рационну тодараткан. Малчынның коданында чамдык инектер январьда бызаалап эгелээр, мал оолдаашкыны апрельге чедир уламчылаар. Ынчангаш малчын концентраттыг чемнерни шын ажыглап, чарыгдаарын чугулалап турар.

Малчынның турлаанга суг сөөртүр машина хүн бүрү чедип турарындан ооң малы суг-биле эки хандыртынган. Ол ышкаш коданның дус болгаш өске-даа холуксаалыг чемнер-биле хандырылгазы эки.

Н. ДАКАА.

Пленум ажылын доскан

Ноябрь 24-те Москвага ССРЭ-ниң Композиторлар эвилелиниң баштаар чериниң VI пленуму ажылын доскан. Чурттуң музыка уран чүүлүнүң ажылдакчылары ону Совет Эвилелиниң тургустунганының 50 чылынга тураскааткан.

Найысылалдың залдарынга чеди хонук дургузунда эвилелдешкен республикаларның композиторларының чүүл-бүрү чогаалдары чаңгыланып турган.

ССРЭ-ниң Композиторлар эвилелиниң баштаар чериниң бирги секретары Т. Н. Хренников дыңнаан чогаалдарның дугайын чугаалажыр ийи хүннүң хуралын ажыткан. Пленумга киирген чогаалдар совет музыканың чедиишкиниңиң херечизи болурун ол демдеглээн. Дыка хөй эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның композиторлары болгаш музыка эртемденнери музыка чогаалдарын сайгарарынга киришкеннер.

Амгы үениң темаларынче хөй кичээнгей салып, совет улустуң маадырлыг күш-ажылын боттарының чогаалдарынга ханызы-биле, делгереңгей көргүзеринче пленум композиторларны кыйгырган.

(СЭТА-ның корр.).

Советтер болгаш амыдырал

ОРГАНИЗАСТЫГ АЖЫЛ

Советтерниң организас-массалыг ажылының бир кол үндезини сессияларны Каа-Хем районнуң чер-чер Советтери конституцияда айыткан негелделерге дүүштүр эрттирип турар. Аңаа чугаалажып турар айтырыглар янзы-бүрү.

Ол сессияларга ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң, ылангыя үлетпүрнүң, көдээ ажыл-агыйның, культура-чырыдыышкынның, улус өөредилгезиниң, кадык камгалалының, садыгның, ниитиниң чемненилгезиниң, чоннуң амыдырал хандырылгазының, чаагайжыдылганың талазы-биле болгаш өске-даа айтырыгларны чугаалажып көрген. Сессияларга хүлээп алган шиитпирлерниң күүселдези дээш Советтерниң организас массалыг ажылы бо районда чогуур деңнелде тургустунган.

Шиитпирлер күүселдезин сессия үезинде депутаттарга үргүлчү дыңнадыр. Сессияларга тургузар айтырыгларны белеткээринге, оларны чугаалажып көөрүнге депутаттарның киржилгези идепкейжээн. Чижээ, депутаттарның киирген саналын ёзугаар бо чылын Ильинка болгаш Кундустуг көдээ Советтерниң сессияларынга ол Советтерниң девискээрлеринде ажыл-агыйларда күш-ажылдың сагылга-чуруму канчаар тургустунганын чугаалашкан. Район Совединиң ээлчеглиг сессиязынга аныяктар ортузунга ажыл, районда хөй-нииттиниң корум-чурумунуң камгалалы, садыг ажылын улам ыңай экижидер хемчеглер дугайында айтырыгларны чугаалашкан.

Сессияларга чугаалажыр айтырыгларны күүскомнар ийи-үш неделя бурунгаар белеткеп, ооң болур хүнүн, чугаалажыр айтырыын депутаттарга баш бурунгаар дыңнадып турар. Районда чер-чер Советтериниң сессияларын, күүскомнарның хуралдарын үнүүшкүннүг эрттирип турары ажылда бир чаа угланыышкын болур. Чижээ, бо чылын Бүрен-Хем көдээ Советтиң күүскомунуң бир хуралын Суг-Бажы суурга эрттирген. Аңаа «Совет Тыва» совхозта мал кыштаглаашкынынга белеткелдиң канчаар чоруп турарының дугайында айтырыгны чугаалашкан. Күүскомнуң ажылдакчылары, депутаттар болгаш активтер ол совхозтуң чер-черлеринде ол талазы-биле байдалды хынап, малчыннар-биле чугаалажып, сүмелешкен. Сессияларны, күүскомнар хуралдарын ынчаар эрттирери айтырыгларны бүгү талалыг сайгарарынга, массаны калбаа-биле киириштиреринге ужур-дузалыг. Районнуң чер-чер Советтериниң доктаамал комиссияларының хөй кезии сессияларга чугаалажыр айтырыглар белеткээринге киржип, эдеринчи илеткелдерни кылып, шиитпирлер күүселдезин организастаарынга идепкейлиг ажылдап турар.

Районнуң чер-чер Советтеринде 236 депутат соңгуткан. Оларның 76 хуузу материалдыг байлакты бүдүреринде шуут ажылдап турар. Депутаттарның округтарга ажыл-чорудулгазын экижидеринге оларның өөредилгезин доктаамал организастаары чугула болгай. Бо ажыл районда база багай эвес. Район болгаш көдээ Советтерниң күүскомнары доктаамал комиссияларның, депутаттарның семинарларын, Депутат хүннерин эрттирерин калбаа-биле практикалап турар. Көдээ Совет бүрүзүнде депутат булуңнарын дерип тургускан. Ында депутаттарга эргежок чугула номнарны, литератураларны, солуннарны, журналдарны четчири-биле делгээн. Депутаттарга методиктиг дуза чедиреринге ол эң-не таарымчалыг болуп турар. Олар боттарының ажылынга ажыктыг чүүлдерни оон хөйү-биле билип алыр. Бо бүгү ажылдарның түңнелинде районда чер-чер Советтериниң депутаттарының соңгукчулар ортузунга ажыл-чорудулгазы идепкейжээн. Советтерниң чон-биле харылзаазы улам быжыгып турар.

Бо чылдың бирги чартыында район Совединиң бүгү депутаттары соңгукчулар мурнунга отчёттарын берген. Ам ийиги отчёттаашкын дооступ турар. Депутатка бир дугаар соңгуткан аныяк депутаттарның сургаалдалыг хуралдары эрткилээн. Ол хуралдар үезинде дуржулгалыг депутаттар боттарының ажылын оларга сонуургадып, арга-сүмезин каткан. Эки ажылдыг депутаттарны шаңнап, мактаарын, дуржулгазын нептередирин күүскомнар багай эвес организастаан. Район Совединиң күүскомунуң шиитпири-биле мурнакчы депутаттарны районнуң Хүндүлел дептеринге киирген. Советтерниң чамдык мурнакчы ажылдакчыларынга турисчи путёвкаларны берген.

«Депутаттарның ажыл-чорудулгазында чаа чүүлдер» деп бюллетеньни үргүлчү үндүрүп келген. Ооң арыннарындан депутаттарның мурнакчы арга-дуржулгазының, чаа солун чүүлдерниң дугайын сонуургап номчуп болур.

Районнуң көдээ Советтериниң аразында социалистиг чарышты организастаан. Район Совединиң күүскому ол чарыштың канчаар чоруп турарының талазы-биле хыналдаларны үргүлчү чорудуп, ооң түңнелдерин чугаалажып көрүп турар.

Көдээ ажыл-агыйны улам хөгжүдеринге Советтер боттарының үлүүн киирип, ол талазы-биле айтырыгны Советтерниң сессияларынга, күүскомнарның хуралдарынга каш удаа чугаалашкылаан. Ылангыя черни чеп ажыглаар, тарылга ээлчештирилгезин шын чорудар, хөрзүннү хаттан болгаш сугдан үрелиринден камгалаар, суггаттыг черлерни чеп ажыглаар, малдың баш санын өстүрер, продуктулуун бедидер талазы-биле болгаш оон-даа өске айтырыгларны район Совединиң сессиязынга, күүскомнуң хуралдарынга чугаалажып турган. Оларның күүселдезин организастап келгени багай эвес түңнелди берген.

Тоску беш чылдың ийиги чылында районнуң тараажылары бедик дүжүттүг өстүргеш, күрүнеге тараа садар планын ыракта ажыр күүсеткен. Дүк садарының чыл планын база ажыр боттандырган. Эъттиң, сүттүң чыл планнарын хуусаа бетинде күүседир аргалар бар. Бо сорулгаларны күүседиринче ажылчы чонну мобилизастаарынга районнуң чер-чер Советтериниң организас-массалыг ажылы база кол рольду ойнаары чугаажок.

Ш. КАНДАН,

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң орг-килдизиниң инструктору.

Акы-дуңма аян-чорук

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). Моолдуң Араттың Революстуг намының Төп Комитединиң Бирги секретары, Моол Арат Республиканың Сайыттар Чөвүлелиниң Даргазы Ю Цеденбалдың Кубаның Компартиязының Төп Комитединиң болгаш Кубаның Революстуг чазааның чалаанын ёзугаар албан ужурунда аян-чоруунуң дугайында моол-куба талаларның кады кылган медеглелин ында парлаан.

Моолдуң Араттың Революстуг намы биле Кубаның Коммунистиг партиязының аразында болгаш Моол Арат Республика биле Куба Республиканың-даа аразында акы-дуңма ёзузунуң харылзаазы болгаш сырый кады ажылдажылгазы марксизм-ленинизмниң болгаш пролетаржы интернационализмниң принциптеринге үндезилеттинмишаан, улам быжыгып турар деп ол медеглелде онзалап демдеглээн.

Ийи чуртка социализмни тургузуп, революстуг чаалап алыышкыннарны камгалаарынга ССРЭ-ниң болгаш СЭКП-ниң талазындан Кубаны болгаш Моолду-даа деткип, бо талазы-биле кады ажылдажылганы кылып турарының шиитпирлиг рольдуун ийи тала чаңгыс эп-сеткилдиг демдеглээн. Маңаа холбаштыр социализм тиилелгезинге болгаш национал база социал хосталга дээш, колониалдыг мөлчүгделге, империалистиг агрессияга удур демиселге Совет Эвилелиниң улуг ужур-дузазын талалар база онзалап айыткан.

Моолдуң Араттың Революстуг намының Төп Комитединиң Бирги секретары, МАР-ның Сайыттар Чөвүлелиниң Даргазы Ю. Цеденбалдың Кубага аян-чоруу болгаш Кубаның Компартиязының Төп Комитединиң Бирги секретары, Куба Республиканың Революстуг чазааның Премьер-Министри Фидель Кастро-биле болгаш Кубаның партия, чазааның өске-даа удуртукчулары-биле ужуражыышкыннары, беседалары бот-боттарын ханызы-биле билчиририниң, акы-дуңма ёзузунуң байдалынга боол эрткен болгаш моол база куба улустарның акы-дуңмалышкы, интернационалчы эп-сеткил каттыштырылгазын илередип, МАРН-ның болгаш Кубаның Компартиязының аразынга, МАР-ның болгаш Куба Республиканың аразынга акы-дуңма харылзааларны улам ханыладырынга чаа үе-чаданы салган, ол чорук социалистиг дем каттыштырылгазының чурттарының чаңгыс эвин быжыглаарынга, делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң хүрээлеңнерин сырый каттыштырарынга идигни бээр дээрзин моол болгаш куба талалар онзалап демдеглээн.

Делегей бо хүннерде

Л. И. Брежневтиң чугааларының болгаш чүүлдериниң үшкү тому

ВАРШАВА. (СЭТА). «Трибуна люду» солун Л. И. Брежневтиң чугааларының болгаш чүүлдериниң «Ленинчи орук-биле» деп аттыг үшкү томунуң дугайында рецензияны парлаан.

Л. И. Брежневтиң чугааларында социализм тургузуушкунунуң ленинчи идеяларын эң тодаргайы-биле көргүскен деп солун онзалап айыткан. Амгы делегейниң, эң ылаңгыя делегейниң ажылчын шимчээшкини-биле, социалистиг дем каттыштырылгазынга, колония улустарның хосталга дээш демиселинге болгаш делегей харылзааларынга холбашкан айтырыглар ооң ажылдарында колдап турар.

Л. И. Брежневтиң чугааларының болгаш чүүлдериниң үшкү томунда кирип турар документилерде совет күрүнениң ленинчи даштыкы политиказын тайылбырлап турар деп рецензияда айыткан. Л. И. Брежневтиң ажылдарында арыг теоретиктиг болгаш практиктиг-даа айтырыглар бар. Социализм тургузуушкунунга болгаш тайбың дээш демиселге СЭКП-ниң дуржулгазы, ол дуржулгага үндезилеттинген кол-кол түңнелдер марксизм-ленинизмге улуг салыышкын болбушаан, чугула идеологтуг ужур-дузалыг боол турар. Ол бүгү болза революстуг теория чогум-на революстуг практикага бараан боол турар деп солун бижээн.

Э. БЕРЛИНГУЭРНИҢ МЕДЕГЛЕЛИ

РИМ. (СЭТА). Италияның экономиктиг болгаш социал байдалы ам-даа дыка дүшкүүрлүг боол турар деп Италияның Коммунистиг партиязының Чиңгине секретары Э. Берлингуэр чуртка ам болур соңгуддаларга холбаштыр телевидениеге чүве чугаалааш медеглээн. Фашистиг күштер чүүл-бүрү өнчүк-чөңгээлиг, хоралыг үүлгедиишкиннерни кылып турар, ынчалза-даа ооң киржикчилери кандыг-даа кеземче көрбейн турарлар деп ол уламчылаан. Экономика талазы-биле айыылдыг ийи болуушкун боол турар: чурттуң мурнуу районнарында, ол ышкаш херээжен чоннуң болгаш аныяктарның ортузунда ажыл чокталыр чорук көвүдеп турар. Аъш-чем продуктуларының болгаш эргежок чугула барааннарның өртектери база дыка улгаткан.

Байдал мындыг боол кээрге, социал месилдежиишкиннер улам чидиглеңип турар, ынчангаш Компартия чурттуң чонунуң амыдыралын экижидер дээш демисежип турар деп, Берлингуэр чугаалаан.

АКШ-тың Дээди суду хоругдаан

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Президент Кеннединиң 1963 чылда өлүрткенин Чаа Орлеанның округ прокурору Дж. Гаррисоннуң моон соңгаар истеп уламчылаарын АКШ-тың Дээди суду хоруп каан. Дээди суд ол шиитпирниң кандыг-даа чылдагаанын ыттаваан.

Дж. Гаррисон бодунуң ол истелге ажылын кылып турганының үезинде бизнесмен К. Шоу президент Кеннедини өлүрер дээн сүлчээге киришкен деп буруудаткаш, аңаа удур суд херээ оттурганы билдиңгир болгай. Гаррисоннуң бодап турары-биле алырга, Кеннедиге халдаашкынга белеткел Луизиан штатка, эң ылаңгыя Чаа Орлеанга кылдынган.

Округ прокурору президент Кеннединиң өлүрткен байдалын хууда истеп көрүп турганы база билдиңгир.

Чазак чериниң айтыышкызын ёзугаар кылган кандыг-даа истээшкиннерни Уорренниң комиссиязының илеткелин парлаары-биле соксадып каан турган. Ол комиссия Кеннединиң амы-тынынче халдаашкын дээрге, сүлчээлежилгениң түңнелинде эвес, а кара чаңгыс-ла өлүрүкчү Освальдының херээ-дир деп көргүзер дээш дыка оралдашкан.

Дээди судтуң шиитпиринге холбаштыр Чаа Орлеанга болган парлалга конференциязынга Гаррисоннуң медеглээни болза: «Амгы үеде, кажан мээң сөөлгү херээмни эрге-чагырга черлери соксадырын чедип алганда президент Кеннедини өлүргениниң барымдааларының дугайында меңээ билдиңгир чүүлдерни чондан чажырар үндезин меңде турбас ужурлуг».

Гаррисоннуң бодап турары-биле алырга, «Кеннедини өлүрерин Төп истелге эргелелиниң удуртулгазы-биле тускай сүлчээчилер мяк белеткеп, планнаан турган». Ли Освальдыны «аңаа-ла карак мегелээр» дээш ажыглаан кижи-дир. Эрге-чагырга черлери ону «өске кижи» кылдыр көргүзерин оралдашкан, ынчалза-даа Освальд херек кырында АКШ-тың разведка албан черлериниң ажылдакчызы турган деп Гаррисон чугаалаан. Ооң чугаалап турары-биле алырга, «халдаашкын болурунуң бүдүүзүнде — 1963 чылдың ноябрь 22-де, Освальдыны Далласта школа учебниктериниң складынга олуртуп каан, ынчангаш ол эрге-чагыргаларның боттарының ёзулуг өлүрүкчүлерин чондан чажырарының кижизи болу берген».

Индий-Кыдатта тулчуушкуннар

ПАРИЖ. (СЭТА). Мурнуу-Вьетнамның бүгү девискээринде Улусчу чепсектиг күштер дайзынга удур идепкейлиг тулчуушкуннарны кылып турар.

Эң ылаңгыя Сайгондан мурнуу-барыын талаже 200 километр черге ноябрь 23-те онза улуг тулчуушкуннар болган.

Хосталганың улусчу чепсектиг күштериниң кезектери Сайгоннуң барыын болгаш соңгу талаларынга чедиишкиннг шаап халдаашкыннарны кылганнар. Ол үеде Анлоктан ырак эвеске патриоттар бир америк хайгыылчы самолётту дүжүр атканнар.

Ол ышкаш Плейку хоорайның чанынга база-ла кадыг-дошкун тулчуушкуннар болган. Улусчу чепсектиг күштерниң кезектери № 19 стратегтиг орукта дайзынның камгалалдыг черлеринче шаап халдаашкыннарны кылып турар.

Куангчи хоорай чанында болгаш Сайгондан ырак эвесте патриоттарның турушталынче америк ужар чүүл элээн каш халдаашкыннарны кылгылаан. Ол халдаашкыннарга «В-52» дээр самолёттар база киришкен. «Ужар шивээлерниң» халдаашкыннарындан ол черлерниң хамааты чону дыка когараан.

* * *

ХАНОЙ. (СЭТА). Камбоджаның патриоттары Пномпень-Такео аразының оруун дургаар ээлеп алган черлерин быжыы-биле тудуп турар. Пномпеньниң шериглериниң самолёттарга деткиткен бүгү шаап халдаашкыннары Хосталга күштериниң ойтур шавыышкынынга таварышкан. Дайзын дыка улуг чидиригге таварышкан.

ХАНОЙ. (СЭТА). АПО агентилелдиң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, Мурнуу Вьетнамның хосталга күштериниң кезектери ноябрь 18, 19 болгаш 20 хүннеринде Зиалай болгаш Дарлак можуларда сайгонну эрге-чагырганың шериглериниң турушталынче элээн каш халдаашкыннарны кылгылаан. Ол тулчуушкуннарга дайзынның 260 солдаттарын болгаш офицерлерин узуткаан болгаш тудуп алган, үш самолётту дүжүр аткан, 9 танкыларны узуткаан, дыка хөй санныг боо-чепсекти хунаап алган.

МАРКСИЗМ-ЛЕНИНИЗМГЕ БЕРДИНИИШКИН

БРАТИСЛАВА. (СЭТА). Чехословакияның ажылчы чоннары Клемент Годвальдының төрүттүнген хүнүнден бээр 76 хар харлааның калбаа-биле демдеглеп турар. Ол болуушкунга холбаштыр Братиславага болган байырлыг кежээге ЧКП ТК-ның Президиумунуң кежигүнү, Словак Социалистиг Республиканың чазааның Даргазы П. Цолотка чүве чугаалаан.

К. Готвальдының амыдыралы болгаш ажыл-чорудулгазы революстуг марксисчи-ленинчи өөредигге бердинген болурунуң талазы-биле биске үлегер-чижек-тир деп, П. Цолотка чугаалаан. Готвальд болза биске принципиалдыг коммунистиң, оппортунизмге удур могаг чок демиселчиниң, партияның ленинчи чоруу дээш, идея талазы-биле чаңгыс эптиг чорук дээш демисежириниң үлегер-чижээ боол турар.

Бистиң эвилелчилеривистиң, хамыктың мурнунда ССРЭ-ниң интернационалчы дузаламчызының ачызында бистиң чурт готвальдычы шынчы орукче база катап кирип, Клемент Готвальдының чагыгларын амыдыралга база катап чедиишкинниг боттандырып эгелээн деп, П. Цолотка демдеглээн.

ЧӨВҮЛЕЛДИҢ КЫЙГЫРЫЫ

ХЕЛЬСИНКИ. (СЭТА). Сайгончу эрге-чагырганың карабажыңнарында политиктиг үзел-бодалы дээш хоругдалда чыдар кижилерни шуптузун хостаары дээн неделяны декабрь 13-тен 20-ге чедир организастап эрттирериниче делегейниң тайбың талалакчыларының бүгү организацияларын Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлели кыйгырган. Мурнуу Вьетнамда политиктиг үзел-бодалы дээш хоругдалда чыдар 200.000 кижи эң кадыг-дошкун аажылаашкыннарга таваржып, хилинчектенип турарын Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кыйгырыында айыткан. Оларның амы-тыны олүмнүг айыылда таваржып турар.

Мурнуу Вьетнамның патриоттарын араатанзыг ёзу-биле аажылап турарынга Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлели шиитпирлиг-биле удурланып турарын ол медеглелде айыткан.

Хүлээп көрген

ХЕЛЬСИНКИ. (СЭТА). Финляндияның чазаа ноябрь 24-те Герман Демократтыг Республиканы болгаш Германияның Федеративтиг Республиказын албан ужурунда хүлээп көрген. Финляндияның даштыкы херектер министри А. Карьялайнениң Герман Демократтыг Республиканың даштыкы херектер министри О. Винцерниң болгаш Германияның Федеративтиг Республиказының даштыкы херектер министри В. Шеельдиң адынга чоруткан телеграммаларында ол дугайын дыңнадып турар.

Финляндия-биле ийи герман күрүне аразында туруп турар «эки харылзаалар моон-даа соңгаар улам калбарып, быжыгар болгаш улам-на хөй талалыг болурунга» чазактың күзеп турарын А. Карьялайнениң телеграммаларында илереткен.

Совет Эвилелиниң социалистиг чурттар-биле амыдыралдың бүгү талазынга кады ажылдажылгазы улам калбарып база быжыгып турар. ГДР-ден, Польшадан, Венгриядан Совет Эвилелиниң машина кылыр болгаш химия бүдүрүлгелеринге ажыглаар дериг-херекселдер, ЧССР-ден троллейбустар, нефть дамчыдар хоолайлар болгаш чүүл-бүрү барааннар-даа кээп турар. Ооң-биле кады совет бүдүрүлге черлериниң продукциязы социалистиг чурттарже база үзүк-сонсаал чок шууржуп-ла турар.

Ол ышкаш «Найырал» болгаш «Акы-дуңма» дээр каң хоолайлар-биле ЭДЧ кежигүнү чурттарже нефть болгаш газ дүн-хүн чок дамчып турар. Суг оруу — Дунай-биле, агаар болгаш автомобиль-даа оруктары-биле миллион-миллион тонна чүъм чоруп турар.

ЧУРУКТА: Венгриядан ССРЭ-же чоруткан химия бүдүрүлгелериниң дериг-херекселдери. (Закарпат область).

50 чыл
Улустуң талантыларының көрүлдези

Көдээниң бот-тывынгыр уран чүүл көрүлдези

ЧОННУҢ ЭГЭЭРТИНМЕС УРАН МЕРГЕЖИЛИ

Көжеге ажыттынган. Тыва утуулзалар-биле чараш кылдыр каастап каан сарыг, ногаан торгу тоннарлыг, арыннарында өөрүшкүлүг хүлүмзүрүг долган көдээниң бот-тывынгыр уран чүүл көрүлдезиниң киржикчилери сценада көстүп келди. Оңу көрүп орарга тараазы быжа берген күскү хову-даа сагышка кирер. Ол—Тываның тараалаң районнарының бирээзи, юбилейлиг чылда тараа бүдүрерин болгаш белеткээрин көвүдедир дээш Бүгү-российниң — социалистиг чарыжының тиилекчизи, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң шилчиир Кызыл тугунуң эдилекчизи Каа-Хем районнуң төлээлери-дир.

Бистиң калбак делгем, бай-байлактыг Төрээн чуртувусту, башкарыкчы болгаш тургузукчу Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязын база совет күрүнениң хөй национал-дыг улустарның бузулбас эп-найыралын алдаржыткан, алгап-йөрээген, кижини сорук киирип келир чидиг, тода сөстер залга чаңгыланып үнген. Районнуң бот-тывынгыр артистериниң республиканың көдээ бот-тывынгыр уран чүүл көрүлдезинге белеткээни «Найыралдыг өг-бүлеге» деп литература-хөгжүмнүг композициязы эгелээн.

М. Ковальдың «Төрээн ала-чурт» деп ырын нийти ыр бедик көдүрлүүшкүн-биле күүсеткен соонда чарлакчылар хөй национал-дыг Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң тургустунганының чечен сөстүг дузазы-биле чуруп көргүскен. Б. Чүлдүм-Сүрүнүң «Ленин болгаш партия» деп ырызы чаңгыланып үнген. Оңу солистер У. Серээдар, В. Ажыймаа, Б. Арзытан, Н. Сундуй олар чединишкиниг ырлаан.

Каа-хемчилерниң концерт программазында кирген номер бүрүзүнүң утка-шынары ханы. Киржикчилериниң аразында аныяк-даа, улуг-даа назылыг, янзы-бүрү профессиялыг кижилер бар. Уран чүүлге көдээ ишчилерни калбаа-биле хаара тудар талазы-биле районда ажыл багай эвес деп чүве моон тодаргай.

«Кызыл туг» колхозтуң саанчызы Нина Шойдан чогаалчы С. Сүрүң-оолдуң «Дыңна, Тыва» деп шүлүүн сыгыт-каргырааның, демир-хомустуң үделгези-биле эки номчаан. «Коммунизмче орук» колхозтуң механизаторлары В. Иванов, Н. Сазанов, Н. Фролов, Ф. Шумов олар гармошкалар-биле орус аялгаларны ойнааның көрүкчүлер улуг сонуургалдыг дыңнаан. «Кызыл туг» колхозтан келген херээжейнер ансамбли украин улустуң ырын чединишкиниг күүсеткен. Оларның доозазының назы-хары улгады берген, ынчалза-даа боттарының уран талантызын чоңга бараалгадырын чугула чүүл кылдыр санап чоруурлар.

Районнуң бот-тывынгыр артистери көрүлдениң негелдезинге дүүштүр эки номерлерни белеткээн. 5 демдектиг номерлер оларда өске черлерден амдызында хөй. Ынчалза-даа чедир белеткеттинмээн чүүлдер чок деп болбас. Сыгытчыларның «Аас-кежии» деп танцының күүселдези чогуур деңнелге четпээн.

* * *

Тес-Хем районнуң бот-тывынгыр артистери бодунуң концертин композитор А. Чыргал-оолдуң «Ленин—партия» деп ыры-биле ажыткан.

ССРЭ-ниң тургустунганындан бээр 50 чыл болур оюнга тураскааткан бот-тывынгыр уран чүүл көрүлдезинге тес-хемчилер элээн белеткелдиг келген. Ылаңгыя чаа, солун, утка-шынары ханы номерлерни бараалгадыр дээш чамдык хемчеглерни алганын оларның көргүскен концертинден эскерип болур. Борта танцыларны хамаарыштырар. Тес-хемчилер алды танцыны программага киирген. Олар күүселдезиниң болгаш утказының талазы-биле багай эвес болган. Мону белеткээринге оон удуртукчузу Оюн Орланмай биче эвес күштү, чогаадыкчы аргаларны ажыглаан. Сураглыг «Ээлдек шыңгыраш», «Улуг-Хемниң чалгыглары», «Хөглүг пингвиннер» деп танцыларны көрүкчүлер сонуургаан.

«Тес-Хем» совхозта малчын Доюндуп Биче-оолдуң чогааткаңы «Партизанның үнү» деп шүлүүн Д. Дадар-оол эки номчаан. Ол ышкаш орус улустуң хөгжүм херекселдериниң оркестриниң күүселдези багай эвес болган.

Тес-хемчилер янзы-бүрү солун программалыг концертти көргүскен. Ындыг болза-даа четпестер бар. Чарлакчы далажып чугаалаар. Белеткел кошкак болганындан чамдык күүседикчилер сөзүн уттуптар чорук база турган. Ол концерттиң шынарын кудуладып турар.

* * *

Бии-Хем районнуң бот-тывынгыр артистери боттарының концертин «Бузулбас Эвилел» деп уран-чечен композиция-биле эгелээннер. Сценада угулзалыг национал хептерлиг артистер олуруглай тургулапканнар. Өткүт үнниг оол, кыстың шүлүктери улуг юбилейни алгап тур. Эвилелдешкен республикаларның төлээлерин чалаарга, 15 республиканың национал хептерин кеткен оолдар, кыстар залды дамчааш сценага тургулапты. Оларның аразынга тыва кыс база шүлүктевишаан көстүп келди. Хөй национал төлээлер ССРЭ-ниң күрүне Гимнизин чоргаары-биле ырлап бадырыптарга, залда бүгү кижилер туруп келген...

Бот-тывынгыр артистериниң нийти ыры үн талазы-биле эки тургустунган, дидим болгаш бедик утка-шынарлыг ырларны шилип алганын диимиттиг адыш часкаашкыннары херечилеп турган. Оларның аразындан «Туран дугайында ыры» онзалап демдеглеп болур. Оңу «Хадың» колхозта Культура бажыңының уран чүүл удуртукчузу С. Базыр-оол биле Туранның № 2 школазының башкызы А. Арапчор олар көрүлдеге таарыштыр чогааткаңнар. Ында чүгле хоорайны алгап ырлап турар эвес, ол харын база хоорайның найырал ужур-утказын көргүскен.

«Өөк» совхозтан келген З. Догур-оолдуң хомуска ойнаары тааланчыг болгаш ол бичиин херекселдиң кижиниң сагыш-сеткилиниң нарын кыптызын сөглеп шыдаарын бадыткаан. Ындыг янзылыг бедик мергежил-биле күүсеттинген номерлер Бии-Хемниң концертинде кайы хөй. Оларның чамдызынга танцы бөлүүнүң күүсеткени «Катюша» деп танцыны, «Кызыл тараачын» колхозтан келген М. Хорлуг-оолдуң сыгыдын, А. Гакова биле З. Доронинаның «Кады чор сен, авай» деп ырны тыва дылга күүсеткенин хамаарыштырып болур.

Республика көрүлдезинге келген номерлерде ам-даа чедир ажылдаттынмаан, чиг номерлер барын жюри демдеглээн. Аңаа чижек кылдыр Л. Русактың күүсеткени «Ак-көк хемниң кижилери» деп кинода Мергенниң ырын адап болур. Чамдык четпестерни ой-шаанда өөренип көрген болза, бии-хемчилерниң концерти оон-даа эки боору илден.

Өвүржүлер концертин С. Пюрбюнуң «Чечек» деп шүлүктелинге үндезилээн сценажыгаш-биле эгелээннер. Ооң чурук-каасталгазы кайгамчык солун болган. Ол ышкаш күүселдези база-ла багай эвес. Харын-даа оперетта сагышка кирер. Ол районнуң чамдык номерлеринге хамаарыштыр жюри кежигүннериниң чугаалары мындыг:

Роберт Лесников:— Бо коллективте эң-не онзагай номер —16 харлыг Сергей Куулар-ның сыгыды-дыр. Ол түңнел концертке, харын-даа зона көрүлдезинге кандыг-даа чигениг чок кирип болур хире. Таптыг ажылдаар болза, тулган сыгытчыны оон манап, илдеп болур бис.

Ростислав Кенденбиль: — Өвүрде тыва хөгжүм оркестринче сагыш салыышкын онзалаттынып турары өөрүнчүг. Киржикчилерниң хеп-сыы, сценаның шимелдези дээш, ырак район-даа болза, көрүлдеге шыырак белеткеттингени илден. Ол-ла оркестрниң үделгези-биле О. Шулуунуң «Эргешөлээ» деп ырны күүсеткени менээ таарышты.

Шынап-ла өвүржүлерниң концертинде солун номерлер хөй болган. Чижээлээрге, СЭКП райкомунуң бирги секретары К. Н. Шулуунуң «Херлен» деп моол ырны, оолдар ансамблиниң «Чечектелген чуртум ол-дур» деп ырны күүседирге адыш часкаашкыннары үзе кирип турган. Д. Кызыл-оолдуң «Ирт мунган төш» деп шоодуглуг уран номчулгазы болгаш ооң күүселдези көрүкчүлерге чедингир болганын демдеглээри артык эвес.

Мурнуку чылдарда ол райондан элээш танцычылар кээп турган болза, бо көрүлдеге өвүржүлер узбек, татар дээш, өске-даа нацияларның танцыларын багай эвес күүсеткеннер. Ол танцыларны тургузар түскай эртемниг кадрлар ук районда чок болгай. Бо номерлерни тургузар талазы-биле бот-тывынгыр танцычы Н. Моңгуштуң идепкейлиг болганын мактаар апаар. Ол ышкаш аныяктар В. Калзын-оол, В. Кечил олар концертте активчи киржип турарын номер бүрүзүнден көрүп болур.

Бистиң улуг чуртувустуң дугайында шүлүктү номчуп турар. Ол өйде эвилелдешкен 15 республиканың оол, кыс төлээлери сценаны долуп кээр болгаш «Чаңгыс эптиң найыралы» деп байырлалдыг ыр диңмиреп үнер. Ол ыр төнери билек өвүржүлерниң концертиниң көжегези хагдынып, көрүлдениң ийиги хүнү ооң-биле доозулган.

Т. ХЕРТЕК.
В. СЕРЕН-ООЛ.

ЧУРУКТА: Улуг-Хем районнуң бот-тывынгыр артистери.

ЧУРУКТА: Улуг-Хем райондан келген Л. Карапчук, И. Сергеенко олар «Ужуражылга» деп танцыны күүсеткеннер.

ЧУРУКТА: Бай-Тайга районнуң уран чүүл коллективи.
С. ФЕОКТИСТОВТУҢ фотолары.

Чаа кино

СОВЕТ РАЗВЕДЧИК ДУГАЙЫНДА

Чогаалчы В. Ардаматскийниң романын ёзугаар тургускан «Сатурнче» орук», «Сатурнуң» буураны» деп ийи кезектен тургустунган кино республиканың киноэкраннарынга ийи чыл бурунгаар көстүп келген болгай. Ол ийи кинодан көрүкчүлер Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында совет разведчик Сергей Крыловтуң эрес-маадырлыг чоруктары-биле тапыжар аргалыг болган. Чүс-чүс көрүкчүлерниң сеткил-сагыжынга совет разведчиктиң овур-хевири уттундурбазы-биле артып калган. Ийиги кино «Оон үнүн Москва бир чыл болгаш дыңнаан деп дикторнуң чугаазы-биле төнер. Бо чугаа көргүш чок совет разведчик Сергей Крылов-биле бисти база катап ужураштырар болгаш дайынның кадыг-берге чылдарында «Сатурн» деп чажыт, шпион школазының офицери болуп ажылдап турган Сергей Крыловтуң (Крамерниң) ооң ынайгы салым-чолу-биле бисти таныштырар.

Республиканың кинотеатрларында бо хүннерде В. Ардаматскийниң, М. Блейманның (В. Азаровтуң сценарийи-биле тургускан) «Тиилелге соонда тулчуушкун» деп ийи кезектиг кинозу үнүп эгелээн. Оңу «Мосфильм» студиязының операторy М. Дятлов тырттырган. Бис база катап Крылов-Крамер, генерал Темерин, Андронов, София Каузе, майор Вильгельм, капитан Шенеман олар-биле ужуражыр бис.

Бо кинонуң чогаадыкчыларының, тырттырган кижилериниң, артистериниң болгаш өске-даа киржикчилериниң аттары экранга көстүп турда, оон өске талазынга «Сатурнче» орук», «Сатурнуң буураны» деп киноларның кыска утказын чуруктар-биле сагындырып көргүзер.

«1945 чылдың май сестиң хүнү» деп титр-биле кинода болуушкуннар эгелээр. Чылча шаптырган фашистиг Германияның үрей боолаттырган, ында-мында өрттенген оруктары. Кайнаар, чүге баары билдинмес, чажыт архив сөөрткен автомашиналарның колонназы. Оларның-биле кады түрегдээн, мунгараан майор Вильгельм, туруп шылаан капитан Крамер чоруп орар. Олар рация дамчыштыр Германияның Совет Армияга дүжүп бергенин билип алырлар.

«Вильгельмге бүгү-ле чүве ам төнген ышкаш сагындырар. Империя дүшкен, архивтер өрттеттинген. Ынчангаш ол эки тура-биле туттурган, лагерьде дүжүп берген чүс-чүс немец солдаттар-биле кады салым-чолунуң канчаар шиитпирлеттинерин четтикпейн манап турар. Оон мурнунда ам кандыг-даа тодаргай сорулга чок. Келир үези, салым-чолу дээш коргуушкун оңу дүвүреди берген. Чүү дээш база чүге хөй-хөй хан төгүүшкүнү болгаш кем-херек үүлгедиишкиннери болганыл? Ооң дугайында ам кээп ханы боданыр ужурга ол таварышкан. Ол дугайын кинонуң кадрларында тода көргүзүп турар.

А Крамер бодунуң хөлзээшкинин өскелерден чажырып турза-даа, ооң сагыш-сеткили дүвүрээзинде. Совет разведчик мунчулуушкунга туттурган. Эвилелчилери — америк шериглерге бодунуң чажыдын ажыы-биле илередир бе азы чажыт ажылын уламчылаар бе деп айтырыгны ол бодундан салып турар.

Дайын төнген. Ынчалза-даа оон лагерьге кады турган фашист үүлгедикчилерниң аттарын репродуктор кый деп адаарга, олар чоруткаш, өлчаан ээп келбестер. Олар кайнаар чидип турарлары? Бо айтырыг үр болбайн тодарап келир. Крамер биле Вильгельмни № 3 баракка чедип келирин дужаар. Олар өскээр кеттинишкеш, демир-орукка олурупкан чоруп оргаш, оон дезиптерлер. Оон оларны американ комендатурага тудуп эккээр. Олар аңаа эсэсчи фон Рашке-биле ужуражыр.

Абверниң фашист разведчиктери, эсэсчи чораан немец офицерлер бо удаада генерал Геленге болгаш америк шериг разведкага хереглеттине бергенин дээрзин Крамер-Крылов даап билип каар. Оларның чаа ээлери—генерал Геленниң чажыт организациязы Мюнхен хоорайның кыдында Пуллахада чаштынып турар. Ынчангаш совет разведчик бодунуң чажыт ажыл-чорудулгазын дайын соонда база катап уламчылап кириптер...

Совет Эвилелинден болгаш чөөн Европадан саттынып, чайгылып, өскерлип келген чамдык кижилер, лагерьден Геленниң «хостап» алган фашист үүлгедикчилери чажыт организацияны тургузуп, социализмниң тургузуп турар чурттарга удур үүлгедикчи ажылды чорударын дугуржуп турарлар. Оңу эсэсчи генерал Гелен болгаш америк шеригниң разведка чери удуртуп турар.

Крамер-Крылов ол чажыт организацияның бир идепкейлиг ажылдакчызы апаар. Ол чажыт информацияларны, «соок» дайынның үүлгедикчилериниң планнарын болгаш агентураның ажылын беш салаазы дег билип алыр. Ол дугайын Совет разведка черинче дүрген дыңнадыр ужурлуг. Ынчалза-даа оон харылзаазы чок болур. Ынчан совет разведчик эрес-маадырлыг чоруу-биле чаа тургустунган ол организацияның бүгү ажылының дугайын совет разведка черинге дыңнадып шыдаар. Аңаа бистиң разведчиктеривис база-ла дузалаар. Ынчангаш Совет разведчик Сергей Крыловтуң маадырлыг чоруктарын болгаш ооң Төрээн чуртунче канчап ээп келгенин номчукчулар «Тиилелге соонда тулчуушкун» деп кинодан боттары көрүп ап болур.

Крамер-Крыловтуң ролюн моон мурнунда ойнап күүсеткени дег, бо удаада база-ла сураглыг артист М. Волков чединишкиниг ойнап күүсеткен. Ол ышкаш фашист майор Вильгельмниң ролюн артист Г. Прокопивич база-ла бедик мергежил-биле ойнап турар. Ол ышкаш театрның болгаш кинонуң сураглыг артистери Г. Жженов, В. Татасов, Г. Гай, Л. Максакова, А. Эйбоженко, Е. Кузнецов олар-биле көрүкчүлер база ужуражырлар.

«Тиилелге соонда тулчуушкун» деп ийи кезектиг кинода совет разведчиктиң Ада-чурттуң Улуг дайынының соолгу чылында эрес-маадырлыг чоруун көргүскен.

К. САРЫГ-ООЛ.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

телевидение

НОЯБРЬ 26-ДА

МОСКВАДАН

12.00—Дамчыдылгалар программазы. 12.05 — Медээлер. 12.10 — Школачыларга. «Будильник». 12.40 — «Музыкалыг киоск». 13.10 — «Социализм делегейинде». 13.40—13.50 — Чапсар. 13.50— Мурнуу-Сахалинскиниң телестудиязының программазы. 14.35—«Баштайгы базым». Уран-чечен фильм. 15.45—Өңнүг телекөргүзүг. «Кино аян-чоруктарының клуву». 16.50—Өңнүг телекөргүзүг. И. Штраус — «Балаты цыган». Одессаның музыка комедиязының театрының шиизи. 18.00 — «Үе». Информастыг программа. 18.30 — Өңнүг телекөргүзүг. «Балаты цыган» деп шииниң уланчызы. 19.20—Спортчу программа.

КЫЗЫЛДАН

20.00—«Школа, өг-бүле, хөй-нийти». Дамчыдылга. 20.15—«Ачам азы авам». Документалдыг фильм. 20.35— Документалдыг фильм. 20.55— Телеконцерт

МОСКВАДАН

21.30— Дамчыдылгалар программазы. 21.35— Документалдыг экран. Дамчыдылга. 23.00—23.30—«Үе». Информастыг программа.

НОЯБРЬ 27-ДЕ

МОСКВАДАН

13.15—«Орбита» программазының тускай үндүрүлгези. 17.00—19.00— Чапсар.

КЫЗЫЛДАН

19.00—Телемедээлер. 19.20—Документалдыг фильм. 19.40—«Партияның XXIV съездизиниң шиитпирлерин — амыдыралга». Дамчыдылга. 20.10 — «Усть-Илим сюитазы». Документалдыг фильм. 20.20 — «Депутаттарның эрге-хүлээлгелериниң дугайы». Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң секретары К. Д. Будук-оолдуң чугаазы. 20.30 — Телемедээлер. 20.40—Чарлалдар, реклама. 20.45 —«Поездилер соңга чаңы-биле эртип турар». Уран-чечен фильм. 22.20 — Фильм-концерт. 22.50—23.40—«Ажык кичээл». Документалдыг фильм.

АГААР

Бөгүн республикага шокар булуттаар, чамдык черлерге хар чаар. Барыын таладан өй-тавында хадыыр. Агаарның температуразы даглыг черлерге 10-15 градус, арткаңнарынга 15-20 градус соок. Кызылга шокар булуттаар, дүъштен соңгаар хар чаар чадавас. Чөөн таладан биче хадыыр. Агаарның температуразы 22-24 градус соок болур.

Чарлалдар, рекламалар

КИНО

НОЯБРЬ 26-ДА

«НАЙЫРАЛ»: «Дөртелээн бис» 10.00, «Херээжейнер болгаш берсальерлер» 11.45, 13.30, 15.15, 17.00, 18.45, 21.00, «Ленинград-биле ужуражылга» 14.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: Киночыынды 10.00, «Тиилелге соонда тулчуушкун» (1-ги, 2-ги кезектери) 11.20, 14.20, 20.20 шактарда.

«ВОСТОК»: «Демир хаалганың чажыды» 10.00, 11.45, Угаан-сарыыл чок делегей» (1-ги, 2-ги кезектери) 13.30, 16.15, «Горика даа, Гибраалтар» 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: Киночыынды 9.00, «Езулуг кижи дугайында тоожу» 10.50, «Дузактаашкын» 12.40, 14.40, 16.40, 18.40, 20.40 шактарда.

НОЯБРЬ 27-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Дошкуурал дугайында баллада» 10.00, 11.45, 13.30, 15.15, 17.00, 18.45, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Дузактаашкын» 14.30, 16.30, 18.30, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Тиилелге соонда тулчуушкун» (1-ги 2-ги кезектери) 14.30, 17.30, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Бичии уруг адазын дилеп тур» 9.00, 10.50, «Тобаго» угланыышкынын өскертип тур» 12.40, 14.30, «Херээжейнер болгаш берсальерлер» 16.30, 18.50, 20.40 шактарда.

ЭРГИМ КӨРҮКЧҮЛЕР!

Республиканың көдээ бот-тывынгыр уран чүүл көрүлдезиниң

ТҮҢНЕЛ КОНЦЕРТИ

бөгүн Политиктиг чырыдыышкын бажыңынга 19 шакта болур.

Кызыл хоорайның чурттакчылары!

Найысылалывыс Чаа чылга белеткенип эгелээн. Байырлалдың бүдүүзүнде кижи бүрүзү чаа идик-хеп садып алыр, дергул-төрелдеринге, эш-өөрүнге белек тыпсыр дээш кызып турар. А кол-ла чүве — Чаа чыл ёлказы болгай.

Ёлка дээрге Чаа чылды уткуурда силерге сеткил-сагыш хайындырар өөрүшкүлүг чүүл болгай. Оңу белеткээринге бистиң магазиннеривис дузалаар.

Ёлканы моон адаанда магазиннер айыткан шактарында садар: № 11 (Каа-Хем суурда): 10 шактан 19 шакка чедир. Дүъштээри 14—15 шакта. Дыштаныр хүнү воскресенье. № 19 (Жилпоселок): 9 шактан 20 шакка чедир. Дүъштээри 14—15 шакта. Дыштаныр хүн чок ажылдап турар. № 22 (оң талазы эрикте): 9 шактан 20 шакка чедир. Дүъштээри 14—15 шакта. Дыштаныр хүн чок ажылдаар.

Ёлканың өртээ:
бедии 1 метр чедир—60 көп.
—«— 2 —«— 75 көп.
—«— 4 —«— 1 рубль 20 көп.

Эргим өңнүктер!
Чаа Чылга белеткенип эгелеңер!

КЫЗЫЛ-САДЫГ.

ӨӨРЕНИР КҮЗЕЛДИГЛЕРГЕ

Кызылда № 35 профессионал-техниктиг училище маляр-штукатуржулар, штукатуржулар, чазаныкчылар, экскаваторжулар мергежилинге өөренир күзелдиг сургуулдар хүлээп алырын чарлап тур.

№ 35 ПРОФТЕХУЧИЛИЩЕНИҢ ДИРЕКЦИЯЗЫ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ
Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, пропаганда килдизиниң 23-54, харыысалгалыг секретарьның 23-35, партийжи амыдырал килдизиниң 37-13, культура килдизиниң 23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 21-47, үлетпүр килдизиниң 22-64, чагаа килдизиниң 41-27, информация база совет тургузуг килдизиниң 20-60, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.
Солун неделяда 6 катап үнер
Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Тываның ном үндүрер чериниң республика типографиязы (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу 1). ТС—01114.